

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
з навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА І БІЗНЕС"
для студентів напряму підготовки
6.050101 "Комп'ютерні науки"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2012

Затверджено на засіданні кафедри економіки, організації та планування діяльності підприємства.
Протокол № 5 від 09.12.2011 р.

Укладачі: Яковенко К. В.
Ріпка Д. О.

М54 Методичні рекомендації до виконання практичних завдань з навчальної дисципліни "Економіка і бізнес" для студентів напряму підготовки 6.050101 "Комп'ютерні науки" денної форми навчання / укл. Яковенко К. В., Ріпка Д. О. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 40 с. (Укр. мов.)

Подано методичні рекомендації та практичні завдання за темами навчальної дисципліни, які допоможуть сформувати навички щодо забезпечення ефективного управління розвитком підприємств.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.050101 "Комп'ютерні науки".

Вступ

У сучасних умовах господарювання підприємства самостійно обирають вид діяльності, розробляють свою виробничу програму, формують та використовують ресурсний потенціал, забезпечують збут продукції, розробляють та впроваджують заходи з підвищення ефективності господарювання. Це вимагає необхідності знання теоретичного та практичного підґрунтя щодо основних принципів формування та ефективного використання виробничого потенціалу, раціонального ресурсного забезпечення, ефективної організації виробничо-господарської діяльності.

Метою вивчення навчальної дисципліни "Економіка і бізнес" є формування теоретичних знань та практичних навичок щодо забезпечення ефективного управління розвитком підприємств різних форм господарювання та видів економічної діяльності в сучасних умовах розвитку ринкової економіки та активізації інноваційних перетворень з метою підвищення їх конкурентоспроможності у вітчизняному та світовому економічному просторі.

Основними завданнями даної навчальної дисципліни є засвоєння узагальнених в теорії і практиці знань щодо управління розвитком підприємства в умовах ринкової економіки та закріплення їх на практичних заняттях, формування навичок в прийнятті рішень щодо підвищення конкурентних переваг підприємств шляхом переорієнтації бізнес-процесів відповідно до вимог зовнішнього середовища.

Важливість питань, що розглядаються в дисципліні, полягає в необхідності знань щодо основних принципів, методів управління бізнес-процесами на підприємстві в умовах підвищення значущості глобалізації, гуманізації та екологізації виробничих процесів.

Методичні рекомендації до виконання практичних завдань з навчальної дисципліни містять пояснення щодо виконання завдань, розрахунку основних показників, а також практичні завдання, вирішення яких допоможе закріпити теоретичні знання за кожною з тем навчальної дисципліни.

Вирішення поданих практичних завдань з навчальної дисципліни сприятиме набуттю студентами ряду професійних компетенцій з визначення особливостей діяльності підприємств та забезпечення їх ефективного розвитку, а саме:

1. Застосування знань і розумінь:

здатність до прийняття науково-обґрунтованих господарсько-управлінських рішень в умовах ринкової економіки та поширення інформаційних технологій;

здатність до досягнення заздалегідь окреслених результатів господарювання шляхом раціонального використання трудових, матеріальних, фінансово-кредитних та інформаційних ресурсів підприємства;

здатність до організації сукупності виробничих відносин, пов'язаних з трансформацією ресурсів з метою отримання кінцевих корисних суспільних результатів у вигляді високоякісних продуктів і послуг;

здатність формувати досконалі економічні механізми переходу підприємств на інноваційні моделі господарювання;

здатність до обґрунтування форм та джерел фінансування та інвестування розвитку підприємства, метою якого має бути інноваційний підхід та досягнення моделі ділової досконалості, з використанням сучасних інформаційних технологій;

володіння інструментарієм оцінювання результативності та ефективності діяльності підприємства.

2. Формування суджень:

здатність до дослідження факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ та визначення їх впливу на підприємство з метою запобігання загроз, небезпек та зниження ступеня ризику його діяльності.

здатність вирішувати проблемні питання в організації господарювання підприємства, пов'язані з численними взаємопов'язаними напрямками діяльності, на основі процесного підходу.

3. Комунікація

здатність збирати, накопичувати та передавати інформацію щодо ресурсного потенціалу підприємства та ефективності його використання;

здатність перетворювати інформацію у знання підприємства з метою забезпечення його конкурентних переваг.

Модуль 1. Теоретичні аспекти економіки підприємства

Тема 1. Підприємство як суб'єкт підприємницької діяльності

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

У процесі вивчення даної теми необхідно звернути увагу на такі питання: суть підприємства та його роль в ринковій економіці, основні риси підприємства як суб'єкта ринку.

Практичне завдання 1

Керівництво заводу агрегатних верстатів вирішило обрати пріоритетним напрямом покращення діяльності заводу підвищення якості продукції, а у перспективі впровадити систему якості у відповідності зі світовими стандартами.

Із сертифікаційного центру запросили експерта-аудитора з якості, який повинен був оцінити сильні та слабкі сторони в управлінні та розробити рекомендації. Експерт представив програму підвищення якості, одним з розділів якої був розділ з навчання персоналу, і у першу чергу керівної ланки, принципам і методам управління якістю. На основі анкетування та опитування працівників заводу експерт склав звіт про організаційну культуру колективу, де виділив аспекти, що стосуються проблеми якості (практичний приклад). Він зазначив, що організаційна культура здійснює прямий вплив на результативність функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта, на підвищення якості, на прогресивний розвиток організації.

Практичний приклад

Аспекти організаційної культури колективу заводу агрегатних верстатів

(відношення до проблеми якості)

1. Важливі колективні положення:

Наші верстати відповідають стандарту.

Поліпшувати верстати дорого. Споживача влаштовує ціна наших верстатів. Вони надійні в роботі. Значить, нічого поки покращувати не треба.

2. Спільні цінності матеріального світу:

Підвищення якості продукції – результат оптимізації процесу виробництва.

Продукція, що відповідає міжнародним вимогам, є конкурентоспроможною.

Потрібно створювати систему ефективного керівництва.

3. Спільні висловлювання:

Ми за якість матеріалів та комплектуючих постачальника не відповідаємо.

Керівництво вирішує, ми виконуємо. У нас немає розбіжностей щодо якості роботи.

4. Норми організаційної поведінки:

Виконуємо роботу згідно з технологією, інструкцією. Але якщо щось не так, повідомляємо керівництву про неможливість виконання.

Намагаємося виконувати свою роботу добре, здійснюємо самоконтроль. Але збої бувають через недоробки на попередніх стадіях, операціях.

5. Потенційні можливості організації (матеріальна складова організаційної культури):

Ми маємо непогану технічну базу. Тому наші верстати найкращі в регіоні.

Якщо задатися метою, можна в кінцевому підсумку впровадити систему якості на заводі. Але в рамках заводу проблема не вирішується. Ми залежимо від постачальників і споживачів.

1. На основі практичного прикладу визначте: чи відповідає організаційна культура колективу заводу агрегатних верстатів поставленим цілям? Якщо не відповідає, то чи слід змінити мету або спробувати змінити організаційну культуру? Чи можна сказати, що дана організаційна культура найбільшою мірою відповідає українській культурі?

2. До якого типу належить організаційна культура колективу заводу:

а) визнає необхідність організаційних змін (підвищення якості продукції);

б) допускає можливість їх здійснення;

в) заперечує їх?

3. До якого виду можна віднести організаційну культуру заводу з точки зору ефективності використання потенціалу організації:

а) культура бездіяльного використання;

б) культура повного екстенсивного використання;

в) культура нераціонального інтенсивного використання;

г) культура раціонального неінтенсивного використання;

д) культура раціонального інтенсивного використання?

Тема 2. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

У процесі вивчення даної теми необхідно звернути увагу на такі питання: визначення поняття "основні засоби підприємства", особливості обліку та види оцінки основних засобів, суть фізичного спрацювання та

техніко-економічного старіння основних засобів, економічний зміст амортизації, норми і методи її нарахування, система показників використання основних засобів, основні напрями підвищення ефективності використання основних засобів підприємства, значення і роль оборотних засобів для сучасної системи господарювання, основні показники оцінки оборотних активів, склад, класифікація, структура персоналу підприємства, розрахунок чисельності працівників, значення і роль нематеріальних ресурсів для сучасної системи господарювання, оцінка нематеріальних активів.

До видів вартості основних фондів підприємства відносяться такі: початкова, відновна, залишкова, справедлива, переоцінена, ліквідаційна, амортизаційна, середньорічна. Початкова вартість основних фондів включає витрати на придбання або спорудження об'єкта, його доставку, монтаж, запуск в дію та інші супутні витрати, пов'язані з придбанням або спорудженням об'єкта основних фондів. Відновна вартість основних фондів розраховується з урахуванням приросту продуктивності праці в країні з моменту створення діючого об'єкта основних фондів. Переоцінена вартість визначається як добуток початкової вартості основних фондів та індексу переоцінки. Залишкова вартість основних фондів – це різниця між початковою вартістю та сумою зносу.

До показників, що характеризують технічний стан та рух основних фондів, відносяться: коефіцієнт зносу основних фондів, коефіцієнт придатності основних фондів, коефіцієнт оновлення основних фондів, коефіцієнт вибуття основних фондів.

Коефіцієнт зносу основних фондів ($K_{\text{зносу}}$) характеризує ступінь зносу основних фондів підприємства станом на певну дату й визначається за формулою:

$$K_{\text{зносу}} = \frac{C_{\text{зносу}}}{B_{\text{п}}}, \quad (2.1)$$

де $C_{\text{зносу}}$ – сума накопиченого зносу основних фондів (накопичена амортизація), грн;

$B_{\text{п}}$ – початкова вартість основних фондів, грн.

Коефіцієнт придатності основних фондів ($K_{\text{придатн}}$) характеризує незношену частку основних фондів підприємства станом на певну дату й обчислюється за формулою:

$$K_{\text{придатн}} = \frac{B_3}{B_{\text{п}}}, \quad (2.2)$$

де B_3 – залишкова вартість основних фондів, грн.

Сума значень коефіцієнта зносу та коефіцієнта придатності основних фондів складає одиницю.

Коефіцієнт оновлення основних фондів ($K_{\text{оновл}}$) характеризує ступінь інтенсивності їх оновлення та обчислюється за такою формулою:

$$K_{\text{оновл}} = \frac{B_{\text{введ}}}{B_{\text{к.р.}}}, \quad (2.3)$$

де $B_{\text{введ}}$ – вартість введених основних фондів протягом певного періоду (року), грн;

$B_{\text{к.р.}}$ – вартість основних фондів на кінець періоду (року), грн.

Коефіцієнт вибуття основних фондів ($K_{\text{виб}}$) характеризує інтенсивність вибуття основних фондів протягом певного періоду, обчислюється за формулою:

$$K_{\text{виб}} = \frac{B_{\text{виб}}}{B_{\text{п.р.}}}, \quad (2.4)$$

де $B_{\text{виб}}$ – вартість основних фондів, що вибули протягом певного періоду (року) з балансу підприємства, грн;

$B_{\text{п.р.}}$ – вартість основних фондів на початок періоду (року), грн.

До показників, що характеризують рівень ефективності використання основних фондів, належать: фондovіддача, фондомісткість, рентабельність основних фондів.

Фондовіддача (Φ_e) характеризує частку обсягу випущеної підприємством продукції за певний період, що припадає на 1 грн середньорічної вартості основних фондів. Цей показник обчислюється за формулою:

$$\Phi_e = \frac{ВП}{B_{сер}}, \quad (2.5)$$

де $ВП$ – річний обсяг випуску продукції підприємства у вартісному виразі, грн.;

$B_{сер}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.

Фондомісткість (Φ_M) – показник, що є оберненим до фондовіддачі, він характеризує частину середньорічної вартості основних фондів підприємства, що припадає на 1 грн. випущеної ним продукції, й визначається за формулою:

$$\Phi_M = \frac{B_{сер}}{ВП}. \quad (2.6)$$

Рентабельність основних фондів (R) характеризує частку прибутку підприємства, що припадає на 1 грн середньорічної вартості основних фондів, й обчислюється за формулою:

$$R = \frac{\Pi}{B_{сер}}, \quad (2.7)$$

де Π – прибуток підприємства за рік, грн.

Одним з найважливіших показників технічного оснащення підприємства є фондоозброєність.

Фондоозброєність ($\Phi_{озб}$) визначає частку вартості основних фондів, яка припадає на одного працівника промислово-виробничого персоналу і характеризує ступінь його озброєності фондами. Величина цього показника визначається за формулою:

$$\Phi_{\text{озб}} = \frac{B_{\text{сер}}}{\mathcal{C}_{\text{ПВП}}}, \quad (2.8)$$

де $\mathcal{C}_{\text{ПВП}}$ – середньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу, осіб.

Для нарахування амортизації основних фондів підприємства можуть бути використані такі методи: прямолінійний (рівномірний), виробничий, зменшеної залишкової вартості, зменшеного подвійного залишку, кумулятивний.

Метод прямолінійної (рівномірної) амортизації передбачає, що протягом усього строку корисного використання об'єкта основних фондів його вартість, що амортизується, рівномірно списується (розподіляється) на поточні витрати підприємства та відноситься на собівартість виготовленої продукції. Щорічна сума амортизаційних відрахувань (A) за даним методом визначається за формулою:

$$A = \frac{B_{\text{п}} - B_{\text{л}}}{T_{\text{к.в.}}}, \quad (2.9)$$

де $B_{\text{п}}$ – початкова вартість основних фондів, грн;

$B_{\text{л}}$ – ліквідаційна вартість основних фондів, грн;

$T_{\text{к.в.}}$ – строк корисного використання основних фондів, роки.

При нарахуванні амортизації за допомогою виробничого методу увага звертається на повне використання виробничих можливостей обладнання з випуску продукції. Строки використання обладнання значення не мають. Сума річних амортизаційних відрахувань визначається за формулою:

$$A = \text{ВП}_{\text{ф}} \times H_{\text{вир.}}, \quad (2.10)$$

де $\text{ВП}_{\text{ф}}$ – фактичний річний обсяг продукції, натуральних одиниць;

$H_{\text{вир.}}$ – виробнича ставка (норма) амортизації, грн/од.

Виробнича ставка (норма) амортизації визначає, яка частка вартості об'єкта основних фондів, що амортизується, припадає на одиницю продукції, виходячи з очікуваного обсягу її випуску за весь термін його корисного використання, й обчислюється за формулою:

$$H_{\text{вир.}} = \frac{B_{\text{п}} - B_{\text{л}}}{\text{ВП}_{\text{оч}}}, \quad (2.11)$$

де $\text{ВП}_{\text{оч}}$ – очікуваний (розрахунковий) обсяг виробництва за весь термін використання об'єкта основних фондів, натуральних одиниць.

Метод зменшеної залишкової вартості, метод подвійного зменшеного залишку та кумулятивний метод є прискореними методами нарахування амортизації, тобто такими, використання яких дає змогу підприємству швидшими темпами відшкодувати знос його основних фондів.

За методом зменшеної залишкової вартості річна сума амортизаційних відрахувань визначається за такою формулою:

$$A = B_3 \times H_a, \quad (2.12)$$

де B_3 – залишкова вартість основних фондів, грн;

H_a – річна норма амортизації, %.

Річна норма амортизації визначається за формулою:

$$H_a = \left(1 - \sqrt[T_{\text{к.в.}}]{\frac{B_{\text{л}}}{B_{\text{п}}}} \right) \times 100 \%. \quad (2.13)$$

Сума річних амортизаційних відрахувань при нарахуванні амортизації за допомогою методу подвійного зменшеного залишку визначається за формулою:

$$A = 2 \times H_a \times B_3, \quad (2.14)$$

де H_a – норма амортизаційних відрахувань, %.

Норма амортизаційних відрахувань визначається таким чином:

$$H_a = \frac{100 \%}{T_{к.в.}}. \quad (2.15)$$

Розмір амортизаційних відрахувань останнього року (згідно з даним методом) обмежений сумою, необхідною для зменшення залишкової вартості до рівня ліквідаційної вартості основних фондів.

Річна сума амортизації за кумулятивним методом обчислюється за формулою:

$$A = k \times (B_{п} - B_{л}), \quad (2.16)$$

де k – кумулятивний коефіцієнт.

Для розрахунку кумулятивного коефіцієнта використовується формула:

$$k = \frac{\text{Кількість років, що залишається до кінця строку служби об'єкта}}{\text{Сума років строку служби об'єкта}}. \quad (2.17)$$

Оцінку ефективності використання оборотних засобів підприємства здійснюють за допомогою таких показників: коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження, тривалість обороту, рентабельність оборотних засобів.

Коефіцієнт оборотності ($K_{об}$) характеризує кількість оборотів оборотних засобів за період (рік), й обчислюється за формулою:

$$K_{об} = \frac{РП}{СЗО}, \quad (2.18)$$

де $РП$ – річний обсяг реалізованої продукції, грн;

$СЗО$ – середньорічний залишок нормованих оборотних засобів, грн.

Коефіцієнт завантаження ($K_{завант}$) є величиною, оберненою до коефіцієнта оборотності:

$$K_{завант} = \frac{СЗО}{РП}, \quad (2.19)$$

Цей показник показує, скільки оборотних засобів припадає на 1 грн реалізованої продукції.

Тривалість обороту ($T_{об}$) характеризує тривалість одного обороту оборотних засобів в днях і визначається за формулою:

$$T_{об} = \frac{D_K}{K_{об}}, \quad (2.20)$$

де D_K – кількість календарних днів протягом року.

Рентабельність оборотних засобів (R) показує, скільки прибутку припадає на 1 грн коштів, спрямованих на формування оборотних засобів підприємства, й обчислюється за формулою:

$$R = \frac{П}{СЗО} \times 100 \%, \quad (2.21)$$

де $П$ – сума річного прибутку підприємства від операційної діяльності, грн.

Величина абсолютного вивільнення коштів з обороту ($\Delta B_{абс.}$) внаслідок зміни оборотності оборотних засобів обчислюється за формулою:

$$\Delta B_{абс.} = \frac{РП_{зв}}{D_K} \times (T_{об.баз} - T_{об.зв}), \quad (2.22)$$

де $РП_{зв}$ – обсяг реалізованої продукції за оптовими цінами у звітному періоді, грн.;

D_K – кількість календарних днів у звітному періоді;

$T_{об.баз}$, $T_{об.зв}$ – відповідно тривалість одного обороту оборотних засобів у базовому та звітному періодах, дні.

Величина відносного вивільнення коштів з обороту ($\Delta V_{відн.}$) внаслідок зміни оборотності оборотних засобів обчислюється за формулою:

$$\Delta V_{відн.} = 100 \% - \frac{РП_{баз}}{РП_{зв}} \times 100 \% , \quad (2.23)$$

де $РП_{баз}$, $РП_{зв}$ – відповідно денний обсяг реалізації продукції у базовому та звітному періодах, грн.

Середньооблікова чисельність працівників підприємства за місяць визначається складанням чисельності працюючих облікового складу за кожний календарний день місяця, включаючи святкові й вихідні дні, та діленням отриманої суми на кількість календарних днів місяця. Середньооблікова чисельність працівників підприємства за квартал або рік визначається складанням середньооблікової чисельності працюючих за всі місяці роботи підприємства у кварталі або році відповідно та діленням отриманої суми відповідно на 3 або 12 місяців.

До показників, що характеризують стабільність та склад персоналу підприємства, відносять: коефіцієнт обороту з прийому персоналу, коефіцієнт обороту зі звільнення персоналу, коефіцієнт плинності персоналу.

Коефіцієнт обороту з прийому персоналу ($K_{об.пр.}$) характеризує частку прийнятих на роботу працівників протягом певного періоду (року) до загальної середньооблікової чисельності працівників:

$$K_{об.пр.} = \frac{Ч_{пр}}{Ч_{обл}} , \quad (2.24)$$

де $Ч_{пр}$ – кількість прийнятих на роботу працівників за відповідний період (рік), осіб;

$Ч_{обл}$ – середньорічна облікова чисельність персоналу підприємства, осіб.

Коефіцієнт обороту зі звільнення персоналу ($K_{об.зв.}$) характеризує частку працівників, що протягом року були звільнені з усіх причин, у загальній середньообліковій чисельності персоналу підприємства:

$$K_{об.зв.} = \frac{Ч_{зв.}}{Ч_{обл.}}, \quad (2.25)$$

де $Ч_{зв.}$ – кількість працівників, звільнених на підприємстві протягом року з будь-яких причин, осіб.

Коефіцієнт плинності персоналу ($K_{пл.}$) характеризує частку працівників, звільнених за власним бажанням, за порушення трудової дисципліни та з причин, не пов'язаних з виробництвом:

$$K_{пл.} = \frac{Ч_{зв.н.п.}}{Ч_{обл.}}, \quad (2.26)$$

де $Ч_{зв.н.п.}$ – кількість працівників, звільнених протягом року на підприємстві за власним бажанням, за порушення трудової дисципліни та з причин, не пов'язаних з виробництвом, осіб.

Вартість нематеріальних активів підприємства визначається на підставі прибутку, який може отримати їх власник в процесі використання оцінюваного об'єкта, з урахуванням терміну, протягом якого планується надходження грошових коштів.

Практичне завдання 1

Підприємство оплатило зарубіжному партнерові вартість обладнання в розмірі 25 тис. грн. Витрати, пов'язані з доставкою обладнання на підприємство, становили 3 тис. грн, витрати, пов'язані з його оформленням на митниці та сплатою мита, – 8 тис. грн, витрати на страхування доставки обладнання – 1 тис. грн. Сума комісійних посереднику становила 1,5 тис. грн. Визначити початкову вартість обладнання для підприємства.

Практичне завдання 2

Визначити первісну і залишкову вартість основних виробничих фондів, якщо ціна придбання одиниці устаткування – 5 тис. грн, транспортно-монтажні витрати – 1 тис. грн, норма амортизації – 10 % (чи 0,1), період експлуатації – 7 років.

Практичне завдання 3

Два роки тому підприємство придбало та ввело у дію обладнання початковою вартістю 35 тис. грн. Середньорічний темп приросту продуктивності праці по господарству становить 0,9 %. Сума щорічного зносу обладнання – 5,25 тис. грн. Визначити відновну вартість діючого обладнання з урахуванням його зносу.

Практичне завдання 4

Початкова вартість автомобіля – 10 тис. грн. Здійснити дооцінку (уцінку) вартості автомобіля, якщо станом на 1 січня залишкова вартість автомобіля становила 6 тис. грн, а його справедлива вартість: а) 8,4 тис. грн; б) 4,2 тис. грн.

Практичне завдання 5

На початку року вартість основних фондів підприємства становила 580 тис. грн. Протягом року з балансу підприємства вибули основні фонди вартістю: у лютому – 26 тис. грн; у червні – 45 тис. грн. На баланс надійшли основні фонди вартістю: у травні – 60 тис. грн, у жовтні – 82 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних фондів підприємства.

Практичне завдання 6

На підприємстві використовується обладнання, що було придбане 2 роки тому за ціною 1 350 грн. З урахуванням технологічних особливостей та режиму роботи підприємства очікується, що обладнання такого класу має працювати 5 років (очікуваний корисний термін служби). Нині ціна такого обладнання 1 100 грн. Визначити ступінь зносу обладнання підприємства.

Практичне завдання 7

Підприємство придбало виробниче обладнання початковою вартістю 410 тис. грн. Очікується, що за весь термін експлуатації обладнання загальний обсяг виробленої за його допомогою продукції становитиме 1 600 тис. одиниць (в тому числі в перший рік – 390 тис. од., другий – 360 тис. од., третій – 270 од., четвертий – 320 тис. од., п'ятий – 260 тис. од.). Ліквідаційна вартість обладнання після його ліквідації, за попередніми оцінками, становить 10 тис. грн. Очікуваний термін корисного використання обладнання становить 4 роки. Визначити щорічні та накопичені суми амортизаційних відрахувань з використанням прямолінійного методу, виробничого методу, методу зменшення залишкової вартості, прискореного методу зменшення залишкової вартості та кумулятивного методу.

Практичне завдання 8

Визначити коефіцієнти придатності та зносу основних фондів за такими даними: первісна вартість основних виробничих фондів – 348 тис. грн; нарахована за період експлуатації сума амортизації – 48 тис. грн.

Практичне завдання 9

На початок року початкова вартість основних фондів підприємства становила 590 тис. грн, знос – 190 тис. грн. Протягом року було придбано та введено у дію основні фонди вартістю 38 тис. грн, з експлуатації вибуло основних фондів на суму 55 тис. грн. Знос основних фондів на кінець року становив 240 тис. грн. Визначити: а) показники технічного стану основних фондів на початок та кінець року; б) показники руху основних фондів на підприємстві протягом року.

Практичне завдання 10

Розрахуйте середньорічну вартість основних виробничих фондів, коефіцієнти оновлення і вибуття за такими даними: вартість основних фондів на початок року – 493,3 тис. грн, 01. 03. __ р. введені нові основні фонди на суму 65,1 тис. грн, 01. 11. __ р. вибули через фізичний знос основні фонди на суму 51,0 тис. грн, 01. 12. __ р. – на суму 34,8 тис. грн.

Практичне завдання 11

Визначити фондівіддачу, фондомісткість та фондоозброєність праці, якщо відомо, що середньорічна вартість основних фондів підприємства становить 950 тис. грн, чисельність промислово-виробничого персоналу становить 79 осіб, обсяг випущеної за рік продукції – 10 200 тис. грн.

Практичне завдання 12

Визначити показники використання основних виробничих фондів: фондівіддачу, фондомісткість, фондоозброєність. Вихідні дані такі: річний випуск продукції – 8 млн грн, середньорічна вартість основних фондів – 400 тис. грн, середньорічна чисельність працівників – 2 тис. чоловік.

Практичне завдання 13

На підприємстві на початок року вартість основних виробничих фондів складала 9 500 грн. Протягом червня списано в зв'язку зі зносом основних фондів на суму 800 грн і введено в дію нових основних фондів на суму 400 грн. Річний обсяг товарної продукції склав 20 700 грн за середньорічної чисельності 23 особи. Визначити фондівіддачу, фондомісткість і фондоозброєність на підприємстві.

Практичне завдання 14

Підприємство А випустило за рік товарної продукції на суму 2 млн. грн за середньорічної вартості основних фондів 500 тис. грн. Підприємство Б за середньорічної вартості основних фондів 800 тис. грн випустило товарної продукції на 2 400 тис. грн. Визначити, яке підприємство більш ефективно використовувало основні виробничі фонди.

Практичне завдання 15

Визначити показники використання оборотних засобів (коефіцієнт оборотності, тривалість одного обороту, коефіцієнт завантаження оборотних засобів), якщо собівартість річного обсягу реалізованої підприємством продукції становила 4 700 тис. грн, вартість середньорічного залишку оборотних засобів 470 тис. грн. Прибуток підприємства 520 тис. грн.

Практичне завдання 16

Визначити показники оборотності і вивільнення обігових коштів підприємства, якщо при запланованому випуску продукції 80 млн грн (базовий варіант) і нормативі обігових коштів, рівному 100 млн грн, фактичний випуск склав 95 млн грн.

Практичне завдання 17

У першому кварталі підприємство реалізувало продукції на 400 млн грн, середньоквартальні залишки оборотних коштів склали 48 млн грн. У другому кварталі обсяг реалізації продукції збільшився на 15 %, а період одного обороту оборотних коштів був скорочений на 2 дні.

Визначити: 1) коефіцієнт оборотності оборотних коштів і період одного обороту в днях у першому кварталі; 2) коефіцієнт оборотності оборотних коштів і їх абсолютну величину в другому кварталі; 3) вивільнення оборотних коштів у результаті скорочення тривалості одного обороту оборотних коштів.

Практичне завдання 18

Підприємство у звітному році реалізувало продукції на 3 млн грн при середньому розмірі нормованих обігових коштів 1 млн грн. У плановому періоді намічено збільшити реалізацію продукції на 15 % і зменшити час одного обороту обігових коштів на 11 днів.

Визначити коефіцієнт оборотності, тривалість одного обороту, розмір приросту обігових коштів у плановому році у зв'язку зі збільшенням плану реалізації і вивільнення обігових коштів у зв'язку з прискоренням їх обороту.

Практичне завдання 19

Визначити додатковий обсяг випуску продукції у планованому році, якщо середній розмір оборотних коштів зросте на 5 %, а число оборотів збільшиться на 2. Вихідні дані такі: випуск продукції в базисному році – 30 тис. грн, середній розмір оборотних коштів у базисному році – 10 тис. грн.

Практичне завдання 20

За планом підприємство протягом року мало реалізувати продукції на 250 тис. грн. Фактично річний обсяг реалізації продукції зріс на 4,5 % порівняно з плановим. Плановий розмір залишків оборотних засобів 2,5 тис. грн, фактично вони становили 2,1 тис. грн. Визначити суму абсолютного вивільнення оборотних засобів та відносне вивільнення оборотних засобів підприємства в результаті прискорення їх оборотності.

Практичне завдання 21

Сезонне підприємство почало працювати з 17 травня. Облікова чисельність робітників складала (осіб): 17 травня – 300, 18 травня – 330, 19 травня – 350, 20 травня – 360, з 21 по 31 травня – 380, з 1 червня по 31 грудня – 400. Визначити середньооблікову чисельність робітників у травні та за рік.

Практичне завдання 22

Середньооблікова чисельність працівників за звітний період склала 400 осіб. Протягом року прийнято на роботу 30 осіб, звільнено – 45, в тому числі за порушення трудової дисципліни – 17, за власним бажанням – 15. Визначити коефіцієнти прийому, вибуття та плинності кадрів.

Практичне завдання 23

Втрати робочого часу через плинність на одного робітника склали 4 дні, а плинність по підприємству – 85 осіб. Плановий виробіток на людино-день становить 80 тис. грн. Розрахувати економію робочого часу і можливий додатковий випуск продукції в результаті усунення плинності.

Практичне завдання 24

Підприємство володіє ноу-хау виробництва масляної фарби. Витрати на виробництво фарби без використання ноу-хау становлять 10,5 грн на 1 кг. При цьому 35 % собівартості складають витрати праці. Обсяг продажів підприємства дорівнює 300 т. фарби на рік. Ноу-хау дає можливість заощаджувати на кожному кілограмі фарби 3,0 грн за рахунок використовуваних матеріалів і 15 % трудових витрат. За прогнозами ця перевага зберігатиметься протягом 4 років. Оцінити вартість ноу-хау при ставці дисконту 12 %.

Практичне завдання 25

Підприємство "Альфа" розробило нову технологію виробництва запасних частин для автомобілів, що сприяє підвищенню ефективності використання обладнання підприємства, і отримало патент на неї. Якщо раніше протягом року на виробничих потужностях підприємства можливо було виробляти 5 тис. одиниць продукції, то після освоєння нової технології продуктивність збільшилась до 6,5 тис. одиниць продукції. Ціна одиниці продукції без ПДВ становить 1 500 грн. Собівартість продукції становить 70 % від обсягу її виробництва. Визначити вартість технології, якщо ставка дисконту дорівнює 22 %, а тривалість прогнозного періоду – 6 років.

Практичне завдання 26

Оцінити права на винахід за таких умов. Компанія BLM має патент на вибухонебезпечну лампу. Компанія вже має досвід продажу ліцензій на право виробництва, тому розмір ставки роялті встановлено. Економічний термін служби патенту оцінюється в 10 років, по закінченні якого цінність патенту буде вичерпаною. Вихідні дані:

- розрахунковий розмір продажів 1-го року дорівнює \$5 000, 2-го – \$7 500, 3-го – \$100 000, з 4-го по 10-й – по \$50 000 щорічно;
- ставка роялті 1-го року 7 %, 2-го – 6 %, 3-го – 5 %, з 4-го по 10-й – по 7 %;
- ставка дисконту дорівнює 15 %.

Практичне завдання 27

Оцінити права на торговельну марку за таких умов. Фірма "XXX" випускала і продавала продукцію по 10 грн за одиницю. Через деякий час фірма набула права на торговельну марку для цієї продукції і провела широкомасштабну рекламу цієї марки. Після цього ціна на одиницю продукції тієї ж самої якості зросла до 12 грн. Вихідні дані:

- кількість проданих одиниць продукції 1-го року становить 100 тис., 2-го – 150 тис., 3-го – 200 тис., 4-го – 100 тис.;
- ставка дисконту дорівнює 14 %.

Практичне завдання 28

У процесі виробництва напою застосована нова установка для змішування, захищена патентом на корисну модель. У результаті кількість виготовлюваного з використанням нової установки напою зросла зі 100 декалітрів до 110 декалітрів на годину. Інші об'єкти промислової власності на даній операції (змішування) з дати впровадження установки не

використовувалися, організаційно-виробничі заходи, спрямовані на збільшення обсягу випуску продукції за годину, також не використовувалися. Визначити частку прибутку, що припадає на долю використаної нової установки для змішування, у загальному прирості прибутку, одержаного в розрахунковому періоді, якщо приріст прибутку склав 7 млн грн.

Практичне завдання 29

При виготовленні виробу, собівартістю 250 грн, застосовано нову технологічну суміш, в якій за раціоналізаторською пропозицією використано нові реактиви. Застосування цієї суміші призвело до зменшення витрат на матеріали, підвищення якості продукції, що сприяло зменшенню кількості бракованої продукції на кінцевій технологічній операції. У підсумку собівартість одного виробу зменшилась на 2 грн 50 коп. Визначити частку прибутку, що припадає на долю використаної нової технологічної суміші, у загальному прирості прибутку, одержаного в розрахунковому періоді, якщо приріст прибутку склав 4,5 млн грн.

Тема 3. Механізм функціонування підприємства

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

У процесі вивчення даної теми необхідно звернути увагу на такі питання: особливості й властивості підприємства як складної організаційно-виробничої системи, поняття управління підприємством, принципи, методи та функції управління, особливості стратегічного планування та прогнозування на підприємстві, основні показники виробничої програми підприємства, суть категорії "продуктивність праці", показники її визначення, резерви та фактори зростання продуктивності праці, зміст терміну "витрати", класифікаційні ознаки та характерні особливості різних груп витрат, поняття собівартості продукції як суми витрат, методика калькулювання собівартості продукції, поняття ціни як економічної категорії, відмінність між різними видами цін та їх особливості, поняття конкурентоспроможності продукції, фактори та показники конкурентоспроможності продукції, характерні особливості методів оцінювання конкурентоспроможності продукції.

Продуктивність праці на підприємстві визначається за двома показниками: виробіток та трудомісткість. Виробіток – це відношення обсягу виробленої на підприємстві продукції до загальної кількості персоналу, що брали участь у її виробництві. Трудомісткість характеризує витрати праці на одиницю виробленої продукції.

Важливим показником виробничої діяльності підприємства є точка беззбитковості або критичний обсяг виробництва, що визначається за формулою:

$$T_{\text{без}} = \frac{V_{\text{пост}}}{\text{Ц} - V_{\text{зм}}}, \quad (3.1)$$

де $V_{\text{пост}}$ – постійні витрати на виробництво продукції, грн;

Ц – ціна одиниці продукції, грн;

$V_{\text{зм}}$ – змінні витрати на одиницю продукції, грн.

Практичне завдання 1

Проаналізуйте і зіставте формулювання місій різних компаній, дайте їх оцінки (переваги і недоліки) з урахуванням тих вимог до формулювання місії, які пред'являються в даний час.

Таблиця 3.1

Формулювання місій підприємств

Формулювання місії	Пере- ваги	Недо- ліки	Ваші пропозиції
1. Розробка і поставка обладнання для газової промисловості, електростанцій, катерів з композиційних матеріалів, розробка рухових установок на замовлення			
2. Забезпечувати український ринок високовольтним обладнанням за конкурентними цінами			
3. Надання широкого спектру туристичних послуг населенню, організація екскурсійних і пізнавальних програм, ділових поїздок і сімейного відпочинку в різних регіонах світу			
4. Бути лідером у виробництві і продажі недорогої металопродукції високої якості, задовольняти вимоги вітчизняних і закордонних клієнтів, сприяти розвитку регіону			

Практичне завдання 2

Визначити чисельність працюючих у плановому періоді, якщо відомо, що випуск продукції в плановому періоді зросте порівняно з базовим на 8,7 %, а продуктивність праці збільшиться на 6,5 %. Обсяг товарної продукції в базовому періоді склав 13,7 млн грн, чисельність персоналу – 1 875 осіб.

Практичне завдання 3

У минулому році було виготовлено продукції на суму 2 210 млн грн. У році, що планується, її випуск збільшиться на 5 %. Чисельність працюючих у минулому році складала 2 500 осіб, але планом передбачено її скоротити на 50 осіб. Визначити, яке заплановане зростання продуктивності праці на підприємстві.

Практичне завдання 4

Обчислити середньогодинний, середньоденний та річний виробіток у звітному році за такими даними: облікова чисельність промислово-виробничого персоналу – 1 100 працівників, виготовлено продукції на 9 млн грн. За рік працівниками відпрацьовано 235 400 люд.-днів або 1 836 120 люд.-год. Визначте, як змінились показники виробітку порівняно з минулим роком, якщо середньогодинний виробіток у минулому році становив 4,3 грн, середньоденний – 36 грн, середньорічний – 7 800 грн.

Практичне завдання 5

Протягом місяця робітник за 164 год. виготовляє 400 одиниць продукції. При запровадженні заходів щодо покращення організації праці на робочих місцях трудомісткість виготовлення продукції знизилась на 0,1 н.-год. Скільки одиниць продукції виготовить робітник в нових умовах організації праці, та на скільки відсотків підвищиться його продуктивність праці?

Практичне завдання 6

Визначити приріст обсягу виробництва підприємства за рахунок росту продуктивності праці за даними табл. 3.2

Таблиця 3.2

Вихідні дані для розрахунків

Показник	Базовий рік	Звітний рік
Обсяг товарної продукції, тис. грн	11 800	12 900
Чисельність персоналу, осіб	428	442

Практичне завдання 7

Середньооблікова чисельність працюючих на підприємстві становить 347 осіб. Планується, що протягом року приріст чисельності працюючих становитиме 26 осіб. При цьому обсяг виробництва продукції зросте з 37 млн грн до 41 млн грн. Визначити приріст обсягу виробництва продукції, який буде досягнуто в результаті приросту продуктивності праці.

Практичне завдання 8

Підприємство виготовляє за рік три види продукції в таких обсягах: продукції А – 200 тис. шт., Б – 90 тис. шт., В – 140 тис. шт. Собівартість виготовлення одиниці продукції А – 42 грн, Б – 61 грн, В – 43 грн. Обчислити річну собівартість товарної продукції підприємства.

Практичне завдання 9

У звітному році собівартість товарної продукції склала 450,2 тис. грн, витрати на 1 грн товарної продукції – 0,89 грн. У плановому році витрати на 1 грн товарної продукції встановлені в розмірі 0,85 грн. Обсяг виробництва продукції збільшиться на 8 %. Визначити собівартість товарної продукції планового року.

Практичне завдання 10

Визначити витрати на 1 грн товарної продукції та відсоток зниження собівартості продукції за даними табл. 3.3

Таблиця 3.3

Вихідні дані для розрахунків

Вироби	Річний випуск, шт.		Собівартість одиниці продукції, грн/шт.		Оптова ціна за одиницю, грн/шт.
	звіт	план	звіт	План	
Х	4 000	4 300	80	78	83
У	10 000	9 000	16	14	18

Практичне завдання 11

Визначити цехову, виробничу та повну собівартості продукції, виготовленої підприємством у вересні, якщо:

вартість витраченої сировини та матеріалів – 25 тис. грн;

заробітна плата основних робітників – 10 тис. грн;

нарахування на заробітну плату основних робітників – 3,75 тис. грн;

витрати на утримання обладнання всіх цехів підприємства – 2,8 тис. грн;

амортизація будівлі виробничого корпусу – 2,1 тис. грн;

витрати на оренду приміщення офісу – 1,2 тис. грн;

заробітна плата адміністративно-управлінського персоналу – 4,5 тис. грн;

нарахування на заробітну плату адміністративно-управлінського персоналу – 1,69 тис. грн;

витрати, пов'язані з дослідженням ринку – 2,2 тис. грн;

витрати на оплату енергії, спожитої підприємством під час виготовлення продукції, – 1,5 тис. грн.

Практичне завдання 12

Визначити цехову собівартість продукції та її структуру, якщо вартість основного матеріалу 800 тис. грн, заробітна плата основних виробничих робітників 65 тис. грн, амортизаційні відрахування 36 тис. грн, частка амортизаційних витрат у цехових витратах 0,15, інші цехові витрати складають 5 % від цехових витрат.

Практичне завдання 13

Визначити беззбитковий обсяг виробництва продукції за такими даними: виробнича потужність підприємства 700 тис. одиниць продукції, чиста виручка від реалізації всієї продукції 9 000 тис. грн. Постійні витрати становлять 3 200 тис. грн, змінні витрати на виробництво 700 тис. одиниць продукції становлять 4 150 тис. грн.

Практичне завдання 14

Підприємство виробляє продукцію одного найменування за ціною 230 грн за одиницю. Питомі змінні витрати складають 180 грн, загальна сума постійних витрат 550 000 грн. У результаті зростання орендної плати загальні постійні витрати збільшаться на 8 %. Визначити, який вплив здійснить збільшення постійних витрат на величину критичного обсягу реалізації продукції.

Практичне завдання 15

За даними табл. 3.4 порівняти технічні та економічні параметри двох побутових приладів – холодильників. Обчислити групові та інтегральні показники конкурентоспроможності. Який із виробів конкурентоспроможніший? Відповідь обґрунтувати. Як можна підвищити конкурентоспроможність кожного з виробів, не змінюючи їх технічних параметрів?

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Вироби		Базовий виріб
	"Стинол"	"Атлант"	
Технічні:			
Об'єм камери, л.	200	250	250
Термін служби, років	17	15	17
Енергоспоживання, кВт. год./рік	230	200	200
Температура, бали	7	8	10
Дизайн, бали	7	6	10
Гарантійний термін, років	2	3	3
Економічні, умовних одиниць			
Роздрібна ціна	250	300	250
Вартість доставки	10	15	10
Витрати на ремонт	150	150	150
Витрати на електроенергію	100	80	80

Модуль 2. Практичні аспекти організації бізнес-діяльності підприємства в ринкових умовах господарювання

Тема 4. Економічний розвиток підприємства

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

У процесі вивчення даної теми необхідно звернути увагу на такі питання: поняття, склад і структура інвестицій, джерела інвестицій, методи і прийоми інвестування, критерії оцінки інвестиційних проектів, причини, які зумовлюють необхідність інноваційного розвитку підприємств в сучасних умовах, здійснення інновацій підприємствами на основі досягнень науково-технічного прогресу та їх ефективність.

До основних показників ефективності інвестиційних проектів належать: чиста дисконтована вартість, індекс доходності, термін окупності.

Чиста дисконтована вартість (ЧДВ) визначається за формулою:

$$ЧДВ = \sum_{t=1}^n \frac{P_t}{(1+r)^t} - I, \quad (4.1)$$

де P_t – грошовий потік за період, тис. грн;

I - сума інвестицій за проектом, тис. грн;

r – ставка відсотка за один період (ставка дисконтування);

n – кількість періодів життєвого циклу інвестицій;

t – індекс періоду.

Для розрахунку індексу дохідності (ID) використовується формула:

$$ID = \frac{ДВ}{K}, \quad (4.2)$$

де $ДВ$ – дисконтова на вартість всіх грошових потоків, тис. грн;

K – капіталовкладення (інвестиційні кошти), тис. грн.

Термін окупності (T_o) визначається за такою формулою:

$$T_o = \frac{K}{\Pi}, \quad (4.3)$$

де Π – середньорічний прибуток, тис. грн.

Практичне завдання 1

Визначити доцільність інвестицій в сумі 2,5 млн грн на придбання підприємства та налагодження виробництва металовиробів. Протягом року буде проведено реконструкцію підприємства вартістю 300 тис. грн і реалізовано основних фондів підприємства на суму 250 тис. грн, а амортизаційні нарахування за всіма групами основних фондів становитимуть у рік близько 200 тис. грн. Передбачається зберегти профіль діяльності підприємства протягом ближчих 5 років при середній собівартості виробу 24 грн, відпускній ціні 30 грн та щорічних обсягах випуску 800 тис. одиниць. Дисконтна ставка – 8 %.

Практичне завдання 2

Інвесторам представлені два варіанти інвестування проекту. Вихідні дані наведені в табл. 4.1

Таблиця 4.1

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Варіант 1	Варіант 2
Сума інвестицій, тис. грн	15 200	16 400
Період реалізації інвестиційного проекту, роки	4	4
Щорічні грошові потоки, тис. грн:		
1-й рік	6 000	4 200
2-й рік	5 400	5 750
3-й рік	4 700	7 800
4-й рік	4 500	6 300
Всього	20 600	24 050

Необхідно вибрати кращий варіант інвестування за індексами дохідності та періодами окупності капіталовкладень. Для здійснення процесу дисконтування прийнята ставка 10 %.

Практичне завдання 3

Програма заходів з автоматизації виробництва на підприємстві розрахована на чотири роки і розроблена у двох варіантах. Вибрати кращий варіант програми, якщо ставка дисконту дорівнює 10 %.

Таблиця 4.2

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Перший варіант	Другий варіант
Капітальні вкладення, млн грн	1,6	1,6
в тому числі за роками:		
1-й	0,4	0,4
2-й	0,4	0,2
3-й	0,4	0,3
4-й	0,4	0,7

Практичне завдання 4

Проаналізуйте ступінь оновлення випуску продукції у звітному році за даними табл. 4.3

Вихідні дані для розрахунків

Показники	План	Факт
Кількість видів продукції	86	94
в тому числі нових видів	22	18
Обсяг виробництва продукції в оптових цінах підприємства, тис. грн	4 900	5 000
в тому числі нових видів, тис. грн	1 620	1 280

Практичне завдання 5

Проектний інститут працює над розробкою технологічного процесу (потокової лінії) з перероблення сільськогосподарської сировини. Вартість проектних робіт становить 640 тис. грн, які мають бути освоєні протягом двох років: 440 тис. грн першого року і 200 тис. грн – другого. Виготовлення технічних засобів триватиме рік. Вартість обладнання 700 тис. грн, а монтажу – 240 тис. грн, який також повинен бути виконаний протягом року. Освоєння проектованого технологічного процесу дасть змогу переробляти щорічно 10 000 т сировини і виробляти 2 млн умовних банок консервної продукції за ціною 20,1 грн за банку. Собівартість продукції 10,6 грн за банку.

Супутні капіталовкладення становлять 11 000 грн щорічно. Термін експлуатації потокової лінії 5 років.

Обчислити народногосподарський ефект від розробки та використання нової технології у переробній галузі, якщо ставка дисконту дорівнює 15 %.

Тема 5. Організація виробничих процесів на підприємстві***Методичні рекомендації щодо вивчення теми***

У процесі вивчення даної теми необхідно звернути увагу на такі питання: загальні принципи організації процесів та їх характеристика: системний підхід, принцип відносності, слабкої ланки, безперервності, цепного зв'язку, орієнтації на споживача, стандартизації, автоматизації, глобалізації розвитку, підвищення якості управлінських рішень, поняття виробничого процесу, види виробничих процесів та їх особливості, характеристика типів організації виробництва, форми організації виробництва: концентрація, спеціалізація, кооперація та комбінування.

Практичне завдання 1

Визначити рівень спеціалізації підприємств на основі даних табл. 5.1

Таблиця 5.1

Вихідні дані для розрахунків

	Випуск, тис. умовних одиниць		
	підприємство 1	підприємство 2	підприємство 3
Плівка	100	200	900
Труби	200	800	200
Вироби широкого вжитку	700	400	100
Всього	1 000	1 400	1 200

Практичне завдання 2

Нафтопереробний завод виробляв основну продукцію (паливо) на суму 600 млн умовних одиниць та побічну продукцію (мазут, тощо) на суму 120 млн умовних одиниць у рік. Встановлення нового обладнання забезпечила більш повне використання продуктів перегону нафти. Вартість побічної продукції зросла до 250 млн умовних одиниць у рік. Визначити, як змінився рівень комбінування.

Практичне завдання 3

Підприємство легкої промисловості виробляє продукцію на 3,5 млн умовних одиниць. Витрати на придбання напівфабрикатів від постачальників складають 1,5 млн умовних одиниць. Обчислити коефіцієнт кооперування.

Практичне завдання 4

Для виробництва автомобілів іноземна компанія використовує комплектуючі, питома вага яких у собівартості продукції складає: з Німеччини – 27 %, Великобританії – 16 %, Іспанії – 12 %, Бельгії – 13 %. Впровадження методів спеціалізації та кооперування виробництва автомобілів на всіх стадіях відтворювального циклу (від НДДКР до збуту) дозволило компанії скоротити витрати та збільшити обсяг продажів зі 137 млн умовних одиниць до 147 млн умовних одиниць на рік, а прибуток залишився на колишньому рівні – 5 % від обсягу продажів. Визначити:

- 1) рівень кооперування виробництва;
- 2) приріст обсягу продажів у %;
- 3) збільшення прибутку в грошовому виразі.

Тема 6. Економічні результати та ефективність діяльності підприємства

Методичні рекомендації щодо вивчення теми

У процесі вивчення даної теми необхідно звернути увагу на такі питання: основні методичні положення оцінювання фінансових результатів діяльності підприємства, критерії оцінки результатів фінансової діяльності підприємств: показники рентабельності, оборотності капіталу, фінансової стійкості та платоспроможності, майнового стану підприємства, прибуток підприємства та вплив основних факторів, які його визначають, поняття конкурентоспроможності підприємства, оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства, типи конкурентних переваг підприємства, суть та значення ефективності діяльності підприємства, фактори, що впливають на ефективність діяльності, вимірювання ефективності діяльності підприємства, резерви та шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства.

Рентабельність є відносним показником, що характеризує рівень ефективності (доходності) роботи підприємства. Розрізняють такі показники рентабельності: рентабельність окремих видів продукції, рентабельність продукції, рентабельність виробництва.

Рентабельність окремих видів продукції (P_i) визначається за формулою:

$$P_i = \frac{C_i - C_i}{C_i} \times 100 \%, \quad (6.1)$$

де C_i – ціна і-го виробу, грн;

C_i – повна собівартість і-го виробу, грн.

Рентабельність продукції ($P_{\text{прод}}$) характеризує ефективність витрат на її виробництво та збут і обчислюється:

$$P_{\text{прод}} = \frac{P_{\text{реал}}}{C_{\text{реал}}} \times 100 \%, \quad (6.2)$$

де $P_{реал}$ – прибуток від реалізації продукції, тис. грн;

$C_{реал}$ – повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.

Рентабельність виробництва може бути загальною ($P_{вир.заг.}$) та розрахунковою ($P_{вир.розр.}$). Ці показники обчислюються за формулами:

$$P_{вир.заг.} = \frac{P_{бал}}{OF+OZ} \times 100 \%, \quad (6.3)$$

де $P_{бал}$ – балансовий прибуток, тис. грн;

OF – вартість основних фондів, тис. грн;

OZ – вартість оборотних засобів, тис. грн;

$$P_{вир.розр.} = \frac{P_{чист}}{OF+OZ} \times 100 \%, \quad (6.4)$$

де $P_{чист}$ – чистий прибуток підприємства, тис. грн.

Практичне завдання 1

Розрахувати показники рентабельності за даними таблиці. Середньорічна вартість основних фондів – 1 450 тис. грн, оборотних коштів – 205 тис. грн.

Таблиця 6.1

Вихідні дані для розрахунків

Виріб	Річний обсяг реалізації, т.	Повна собівартість виробу, грн	Відпускна ціна, грн	Вага виробу, кг
А	70	6,3	7,5	0,9
Б	62	4,9	5,5	1,0
В	35	4,3	5,0	0,5
Г	10	2,3	3,0	0,2

Практичне завдання 2

Порівняти рентабельність продукції за три квартали на підставі даних, наведених у табл. 6.2

Таблиця 6.2

Вихідні дані для розрахунків

Показник	Одиниця виміру	Квартал		
		I	II	III
Кількість виробів	шт.	1 500	2 000	1 800
Ціна одного виробу	тис. грн	60	60	60
Собівартість одного виробу	тис. грн	50	52	48

Практичне завдання 3

У першому кварталі року підприємство реалізувало 5 000 виробів за ціною 80 грн за один виріб. Загальні постійні витрати складають 70 000 грн, питомі змінні – 60 грн. У другому кварталі було виготовлено та реалізовано 6 000 виробів. У третьому кварталі планується збільшити прибуток на 10 % у порівнянні з другим. Визначте, який обсяг продукції необхідно реалізувати, щоб збільшити прибуток на 10 %.

Практичне завдання 4

Проаналізувати динаміку фінансових результатів від операційної діяльності та показників рентабельності продукції за даний період. Зробити висновки. Вихідні дані представлені в табл. 6.3

Таблиця 6.3

Вихідні дані для розрахунків

Показники	2009 р.	2010 р.
1	2	3
Виручка від реалізації продукції, тис. грн	400	460
Податок на додану вартість, тис. грн	Розрахувати	розрахувати
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	250	300

1	2	3
Адміністративні витрати, тис. грн	45	52
Витрати на збут, тис. грн	20	18,9

Практичне завдання 5

На основі даних табл. 6.4 визначити показники валового прибутку, прибутку від звичайної діяльності та чистого прибутку, а також рентабельності виробництва в базовому та звітному періоді. Зробити висновки щодо динаміки розрахованих показників за даний період.

Таблиця 6.4

Вихідні дані для розрахунків

Показники	Базовий рік, тис. грн	Звітний рік, тис. грн
Виручка від реалізації продукції	22 800	25 200
Повна собівартість реалізованої продукції	18 700	19 650
Доходи від участі в капіталі	800	750
Доходи від операційної оренди	111	119
Доходи від реалізації оборотних активів	57	9
Втрати від курсових різниць	–	21
Економічні санкції, сплачені за зрив термінів постачання продукції	17	–
Середньорічна вартість основних виробничих фондів	11 600	16 000
Середній залишок нормованих оборотних засобів	6 050	6 010

Практичне завдання 6

Розрахувати та проаналізувати показник стійкості функціонування підприємства.

Вихідні дані для розрахунків

Показник	Значення показника
Оборотні засоби	1 200
Короткострокові зобов'язання	350
Загальні активи	3 100
Накопичений капітал	1 800
Балансовий прибуток	120
Капітал підприємства	2 300
Загальний борг підприємства	850
Загальний обсяг продажів	1 700

Практичне завдання 7

Визначити інтегральний показник конкурентоспроможності кожного з підприємств. Зробити висновки.

Вихідні дані для розрахунків

Фактор конкурентоспроможності	Експертна оцінка					Ранг (вагомість фактора)	Оцінка фактора з урахуванням вагомості				
	Підприємство 1	Підприємство 2	Підприємство 3	Підприємство 4	Підприємство 5		Підприємство 1	Підприємство 2	Підприємство 3	Підприємство 4	Підприємство 5
Положення на ринку	4,0	4,2	4,5	4,6	4,1	0,08					
Товар	3,3	3,2	3,8	3,9	3,1	0,27					
Виробничий потенціал	3,8	3,8	3,9	3,9	3,9	0,3					
Методи товароруку	3,6	3,7	3,8	3,9	4,0	0,3					
Можливості збуту	3,9	3,9	3,9	4,0	4,2	0,05					
Сумарна оцінка						1,0					
Інтегральний показник конкурентоспроможності											

Практичне завдання 8

Розрахувати та проаналізувати показник стійкості функціонування підприємства.

Таблиця 6.7

Вихідні дані для розрахунків

Показник	Значення показника
Оборотні засоби	1 200
Короткострокові зобов'язання	350
Загальні активи	3 100
Накопичений капітал	1 800
Балансовий прибуток	120
Капітал підприємства	2 300
Загальний борг підприємства	850
Загальний обсяг продажів	1 700

Рекомендована література

Основна

1. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства : навч.-метод. посібн. / М. В. Афанасьєв, О. Б. Плоха. – Х. : ІНЖЕК, 2007. – 319 с.
2. Герасимчук Н. А. Організація виробництва : навч. посібн. / Герасимчук Н. А., Кондратюк О. І., Вікарчук О. І. – Житомир : ЖДУ, 2009. – 243 с.
3. Гриньова В. М. Організація виробництва : підручник для вищ. навч. закладів / В. М. Гриньова, М. М. Салун. – Х. : ІНЖЕК, 2007. – 575 с.
4. Грицюк Е. О. Економіка підприємства : навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / Е. О. Грицюк. – К. : Дакор, 2009. – 303 с.
5. Економіка підприємства : навч. посібн. / [Л. Г. Ліпич, Н. М. Буняк, В. Л. Загоруйко та ін.] ; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т, 2010. – 490 с.
6. Економіка підприємства : навч. посібн. / Б. Г. Шелегеда, Н. В. Касьянова, А. Я. Берсуцький та ін. – Донецьк : ДонУЕП, 2006. – 394 с.
7. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д. е. н., професора Покропивного С. Ф. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.
8. Іванілов О. С. Економіка підприємства : навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни [для студ. вищ. навч. закл.] / Іванілов О. С., Таряник О. М., Перетятко А. Ю. – Х. : Консум, 2008. – 373 с.
9. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством / В. С. Пономаренко. – Х. : Основа, 1999. – 620 с.
10. Петрович Й. М. Економіка підприємства : підручник / Петрович Й. М., Кіт А. Ф., Кулішов В. В. – Львів : Магнолія плюс, 2004. – 680 с.
11. Фатхутдинов Р. А. Організація виробництва : учебник / Фатхутдинов Р. А. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 672 с.
12. Ястремська О. М. Економіка та організація виробництва в схемах : навч. посібн. / О. М. Ястремська – Х. : ХДЕУ, 2002. – 140 с.

Додаткова

13. Абрютина М. С. Экономика предприятия : учебник / М. С. Абрютина. – М. : Дело и Сервис, 2004. – 527 с.
14. Бойко В. В. Экономика предприятий Украины : учебн. пособ. / В. В. Бойко. – 4-е изд., перераб. и доп. – Днепропетровск : НГУ, 2008. – 551 с.

15. Введение в организацию производства / Э. Весткемпер, [М. Декер, Л. Ендюби и др.]; пер. с нем. Е. Ткаченко под общ. ред. А. И. Грабченко. – Х. : НТУ "ХПИ", 2008. – 375 с.

16. Зайцев Н. Л. Экономика, организация и управление предприятием : учебн. пособ. [для вузов] / Н. Л. Зайцев. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 490 с.

17. Організація і планування на підприємстві : навч. посібн. / Семенов Г. А., Станчевский В. К., Панкова М. О. та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 528 с.

18. Пеліхов Є. Ф. Економіка сучасного підприємства : навч.-метод. і практ. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / Є. Ф. Пеліхов, О. А. Іванова, О. М. Сумець. – К. : Хай-Тек-Прес, 2009. – 343 с.

19. Пономаренко В. С. Механизм управления предприятием: стратегический аспект / В. С. Пономаренко, Е. Н. Ястремская, В. М. Луцковский. – Х. : ХГЭУ, 2002. – 252 с.

20. Румянцева З. П. Общее управление организацией: принципы и процессы / Румянцева З. П., Филинов Н. Б., Шрамченко Т. Б. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 288 с.

21. Справочник директора предприятия / под ред. проф. М. Г. Лапусты. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 832 с.

22. Турецкий О. А. Предприятие в рыночной экономике : монография / О. А. Турецкий. – Одесса : Феникс, 2010. – 402 с.

Ресурси мережі Інтернет

23. Сервер Верховної Ради України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

24. Українське право. – Режим доступу : www.ukrpravo.ua.

25. Сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
з навчальної дисципліни

"ЕКОНОМІКА І БІЗНЕС"

для студентів напряму підготовки
6.050101 "Комп'ютерні науки"
денної форми навчання

Укладачі: **Яковенко Катерина Віталіївна**
Ріпка Дар'я Олександрівна

Відповідальний за випуск **Ястремська О. М.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2012 р. Поз. № 201.

Підп. до друку

Формат 60×90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,5. Обл.-вид. арк. 3,13. Тираж

прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.